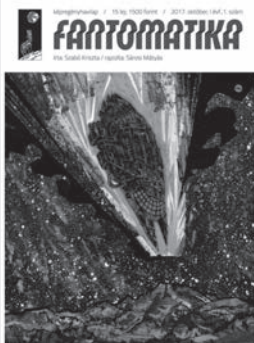

A *TYA* és a *CSKA* színes foltjai a magyar képregénynek, de azért reménykedjünk, hogy az (l)Ó vagy az (oroszl)ÁN, (dene)VÉR és egyéb állattematikákon kívül is vannak még további lehetőségek.

Szabó Kriszta – Sárosi Mátyás

Fantomatika

2017. október – 2017. december

Szép Eszter

A FANTÁZIÁNAK HATÁRT SZABNI

Épp egy kulturális rádióműsor szerkesztőjének figyelmébe ajánlottam a Fantomatikát és a mögötte rejlő csapatot, Szabó Krisztát és Sárosi Mátyást, hogy őket is vegye be hosszabb és alapos képregényes összeállításába, amikor megtudtam, hogy a lapot nem folytatják. A kiadót felszámolják, a helyzet kétségbeejtő, sőt eddig is az volt, csak eddig nem volt ennyire pőrén nyilvánvaló. A hír váratlanul ért és letaglózott, hiszen a Fantomatika az évenként odaítélt képregényes szakmai díj, az Alfabéta-díj egyik erős esélyese volt, a kezdeményezést pedig a képregényes szubkultúrában mindenki lelkesen fogadta. A tematikus Facebook-csoportok tagjai és az elsősorban populáris kultúrával foglalkozó portálokon és blogokon megjelenő kritikák üdvözölték a projektet, az ötletet és a vállalást. Kritikáikban építő szándékkal fogalmaztak meg javaslatokat a fejlődéshez. Egyszóval: komolyan vették a Fantomatikát.

A képregényes projektek komolyan vételéhez azonban nem elég, ha tetszik az olvasóknak, a kritikusoknak és a bloggereknek egy vállalás.

Akárcsak a néhány éve nagy lelkesedéssel indított, mára az újságos terjesztésből visszaszoruló, sorozatai nagy részét hanyagoló Epicline magazin esetében, az alkotók ötlete és lelkesedése a képregénymagazint el tudta indítani, de életben tartani nem tudta. Akárcsak az Epicline, a Fantomatika sem talált elegendő olvasóra, nem tartalmazott reklámot, nem tartotta életben egy befektető, és egyik képregény költségvetéséből sem futotta a szubkultúrán kívülieket elérő marketingkampányra. Úgy tűnik, levonhatjuk a következőt: a képregényes szubkultúra – és ez a kézdivásárhelyi illetőségű Fantomatika esetében az erdélyi képregényes szubkultúrát és baráti támogatókat is jelenti – önerőből nem elég vásárlóképes ahhoz, hogy életben tartson magyar szerkesztésű és kizárólag magyar képregényeket közlő magazinokat. Ez a szomorú tény egyként igaz a science fiction képregényre (Fantomatika) és a gyerekképregényre (Epicline) – ez utóbbi tetszhalott állapota különösen annak a fényében tanulságos, hogy az átlag magyar kultúrafogyasztó még mindig gyerekek számára előállított tartalommal azonosítja a képregényt. Gyerekképregényt keres a kortárs képregényeket bemutató kiállításon az Országos Széchényi Könyvtárban, és gyerekképregényekről érdeklődik privát beszélgetésekben – de magáról a célközönségnek előállított képregényes lapról nem hallott, az nem jutott el hozzá.

Mindezek alapján úgy tűnik, hiába van egy képregényes lapnak jól meghatározható célközönsége (ami nagy előny a célközönség ismerete nélkül készülő magyar képregényes termés nagy részéhez képest), úgy tűnik, képregényes tartalommal nem lehet (még) ezeket a célcsoportokat meghódítani. Azaz hiába gyerek vagy szülő valaki, vagy hiába szereti a science fictiont, nem feltétlenül kelti fel az érdeklődését a neki szánt képregényes magazin.

Csepella Olivér sokak által irigykedve figyelt, kivételes helyzetűnek tartott *Nyugat + Zombik* (Corvina, 2017) munkája mindeddig az egyetlen képregényes kiadvány, amely sikerrel szólított meg viszonylag jól körülírható, nem képregényes kulturális csoportokat, például irodalomkedvelőket, hipstereket. A már említett legjobb képregénynek járó Alfabéta-díjat is ez a képregény kapta az idén, és zsűritagként meglepődve tapasztaltam, hogy a nem képregényes keménymaghoz tartozó, egyébként vizuális történetmeséléssel foglalkozó szakemberek közül a legtöbben csak a cím, a frappáns alapötlet vagy a jellegzetes fekete-sárga vizuális világ szintjén ismerték a *Nyugat + Zombikat*. A képregényt magát nem olvasták, nem vették meg. Azonban már ez is több, mint amit a Fantomatika vagy az Epicline esetében tapasztaltunk. Fontos

különbség viszont, hogy a *Nyugat + Zombik* nem havonta megjelenő magazin, hanem könyvförmátumú képregény, amely, a projektet befogadó nagy presztízsű kiadó lehetőségeinek hála, hónapokig jelen és látható lehet a könyvesboltok polcain. Ezt a hosszú idejű láthatóságot egy magazin nem engedheti meg magának.

A kérdés tehát, amelyhez igen hasonlóan többen is feltettek már, és még mindig keressük rá a választ, hogy miként lehetne képregényes ötlettel a nem képregényes olvasók egyes csoportjait (példáinkban sci-fi-kedvelőket, gyerekeket) megszólítani. A tapasztalat és a Fantomatika bedőlése azt mutatja, hogy a jó ötlet, a profi kivitelezés és a lelkesedés nem elég a láthatósághoz és a célközönség figyelmének felkeltéséhez. Bátran kijelenthetjük, hogy a Fantomatika frappáns és árnyalt ötletekre épült, és vállalásával olyan igényes történetet és műfajt honosított meg a magyarországi és erdélyi képregényes szcénában, amelyre korábban nem volt példa. Nem az ötleten múlik tehát, és azt gondolom, az újságos terjesztésű magyar képregénymagazinok életképtelenségének okai között nem pusztán a reklám és a láthatóság hiányát, hanem a nyomtatott sajtó általános helyzetét és körülményeit is fel kell sorolnunk. Színes magazint kiadni drága és nem költséghatékony, a legismertebb női, férfi- és szabadidős magazinok nem magánzók, hanem kiadói csoportok termékei. Ezekben a csoportokban több médiatermék és több platformos jelenlét gazdálkodik a fenntarthatóságot és a nyereséget, nem egyetlen lap. Ha irodalmi és kulturális folyóiratokkal vetjük össze az önerőből kiadott képregényes lapokat, azt láthatjuk, hogy az állami támogatás konkrétan élet-halál kérdés: a kulturális nyomtatott és online sajtó léte a Nemzeti Kulturális Alap pályázataitól függ. Képregényes lappal nehéz ezeken a pályázatokon még indulni is.

Míg a Fantomatika erdélyi olvasóközönségében, ahol kuriózum egy magyar képregényes magazin, munkált egy erős kulturális missziós identitás, addig a magyar képregényes közegben, mivel több képregénymagazin indulását és eltűnését megértük már, nem fűződtek hasonló messianisztikus elvárások a laphoz. Meglepőnek találtam azonban, hogy a magyar olvasók ennyire kis számban vették a magazint, melynek színes jellege tagadhatatlan. Sárosi Mátyás képzőművész rajzai egyediek, elgondolkodtatók és inspirálóak. Sárosi vizuálisan adja vissza azt a víziót, amely egykor a földet elhagyó fantomatikus emberiséget indította egy jobb élet létrehozására. A klasszikus sci-fire hajazó alapötletet és történetvezetést Szabó Krisztnának köszönhetjük: az elvágyódó vidéki fiú, Bereg, sokkal nagyobb és bonyolultabb kalandot talál, mint remélte.

A fantomatikus világ fokozatosan alakul át álomszerű vagybeteljesítésből árnyalt és problémákkal tűzdelt valósággá. Kár, hogy a fantomatikus világ építésének a magazin megszűnésével radikálisan vége szakad. Kíváncsi lettem volna, hogy a fantomatikus emberiséget irányító Kékek Tanácsának ambivalens, hol korlátozó, hol pedig szabadsággal felruházó szerepét hova futtatja ki az író. Ahogy az is érdekelt volna, hogy a kortárs magyar képregényes szcena valószínűleg legkidolgozottabb nőalakja, Anzel, hogyan él a Kékek Tanácsától kapott, időnként zsarolásnak is felfogható lehetőséggel, hogy álmainak megfelelő bolygót építsen. A fantomatikában mérnöki rangú fiatal nő, Anzel, és a Földön egyszerű gazdálkodó életet élő (és azt unó) Bereg már rögtön az első részben találkoznak. A történet folytatásában Bereg lelkes alámerülése az új világban vetekszik a kiábrándult Anzel szálával. A hedonista jólétet kevésnek találó Anzel börtönnek érzi, hogy a fantomatikus világban bármit megtehet, tetszése szerint manipulálhatja a körülötte levő teret, saját és mások testét. Mélyen depressziós, és a Földre is valószínűleg nem baleset, hanem öngyilkossági kísérlet miatt zuhant le.

Anzel és Bereg számára radikálisan ellentétes értékeket jelent a fantomatikus világ, ami közös bennük, hogy egyik világban sincsenek otthon. Bereg kamaszkorát a társaitól izolálva és elvágódva töltötte, küldetést és életcél szeretett volna találni magának. Küldetést azonban a fantomatikus világban is csak látszólag talál: a kíváncsiság és a felfedezés öröme hajtja, ám új társai itt sem értik, miért nem illeszkedik be kérdés nélkül a társadalomba. Bereg harca a Fantomatikában is ugyanaz a harc, melyet a Földön is folytatott, és amiért Anzel is szenved: a Fantomatika történetének nagy kérdése, hogy miként teheti az ember az életét értelemmel bíróvá, hogyan adhat neki jelentést.

A legizgalmasabb iránykeresésnek a játék és a tudomány párhuzamának és ellentétének feltárása tűnik: a tudást hajszólo Bereg a virtuális játékok világába merül, lassan elveszíti tudásvágyát és küldetéstudatát is. Játékszenvedélye balesethez vezet, ugyanakkor ez a baleset segít leleplezni a fantomatikus világ nagy hazugságát. Míg Bereg azt hitte, kutatóúton van, kiderül, kutatása egy újabb többszereplős virtuális játék. A virtuális létezés az életet szenvedés és tét nélküli játékká alakítja. A fantomatikus emberiség jelentős része valójában izoláltan él, a valódi testben és térben történő létezés alternatívájaként önkényesen alakítja ki és szabja magára saját játékát és virtuális létezését – és ezekkel a té-

mákkal a szerzők csak elkezdték a fontos társadalmi és kulturális kérdések boncolgatását.

Szabó és Sárosi árnyaltan, a képregényes formanyelvet egyre biztosabban beszélve mesélik, mesélték Bereg és Anzel történetét, utalásokat téve a sci-fi kimagasló filmes és irodalmi alkotásaira (Stanisław Lem, Philip K. Dick: *A Maze of Death*, *Mátrix*). Különös érzékenységgel emelnek be olyan témákat, mint a test és a tér viszonya, azok manipulálása, vagy a többszereplős virtuális játék. Remélem, hogy valamilyen módon lehetségessé válik a Fantomatika képregény felélesztése, a megálmodott történet elbeszélése, és a képregényolvasók és -alkotók közössége rátalál arra a modellre, amelyben a magyar képregényes projektek fenntarthatók.

Zina Veszélyes kölykök HátérZaj LitZine

(fanzinok)

Kráncz Bence

A SZABADSÁG HATÁRAI

Új magyar fanzinok

Második virágkorát éli a magyar fanzinkultúra. Az első virágkort a rendszerváltás körüli évek hozták, mikor a házilag kivitelezhető nyomdai eljárások elterjedésével és a sajtótermékek szabályozásának liberalizálásával egyszerre, nagy számban váltak láthatóvá zenei (Isten malaca, Második Látás), politikai (Anarcho-Kommunista Akció, Rendszer